

ЕВОЛЮЦІЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Слюсар С.Т.

Предметом дослідження є еволюція розвитку туристичної галузі.

Методи, що були використані в процесі дослідження. Методологічною основою дослідження є комплексний підхід, системно-структурний аналіз та діалектичний метод наукового пізнання. Для реалізації поставлених завдань застосовувалися такі методи: абстрактно-логічний, системного аналізу, порівняння, історичний та інші.

Результати роботи. Індустрія туризму є досить молодою галуззю бізнесу, але достатньо перспективною. Розвиток індустрії туризму має велике значення для підвищення життєвого рівня населення, у багатьох розвинених країнах світу саме індустрія туризму формує понад 10% ВВП.

Історія туризму в дослідженнях спирається на ряд допоміжних історичних дисциплін: археологію, нумізматику, палеографію, етнографію й інші - і тісно пов'язана з ними. У більшості літературних джерел еволюція розвитку туризму представлена такими етапами, як: передісторія туризму (до поч. XIX ст.), початковий період (до 1850 р.), період становлення організаційного туризму (1850-1914 рр.), міжвоєнний період (1914-1945 рр.), період перетворення туризму в масове явище сучасності (з 1945 р. до сьогодні). Таким чином, стаття присвячена вивченню історичних етапів становлення та розвитку туризму в Україні, а саме:

- визначено сутність категорій «туризм», «туристична галузь», «туристична діяльність», «види туризму»;
- розглянуто та проаналізовано етапи розвитку туристичної діяльності;
- визначено чинники появи видового різноманіття туристичної діяльності.

Галузь застосування результатів: Міністерство культури України, Державне агентство України з туризму та курортів, Всесвітні туристичні організації, Всесвітні Ради з подорожей і туризму.

Висновки. Розвиток туристичної індустрії України впродовж досліджуваного періоду можна охарактеризувати в цілому як позитивний. Головними гальмуючими чинниками темпів розвитку туризму в Україні ще й досі залишаються відсутність якісної інфраструктури як цілісної системи та відповідного до міжнародних стандартів правового поля для здійснення туристичної діяльності, науково-дослідницького забезпечення галузі та інші. Подальший розвиток туризму в Україні потребує застосування нетрадиційних інноваційних підходів до організації управління галуззю як на державному рівні, так і на рівні підприємства.

Досвід туристичної діяльності в даний історичний період свідчить про те, що екстенсивний характер розвитку хоч і забезпечив певні темпи зростання цієї сфери, але в цілому не задовольнив соціальних потреб суспільства, що підтверджують наявність цілого ряду протиріч і проблем.

Ключові слова: туризм, туристична галузь, туристична діяльність, види туризму.

ЕВОЛЮЦИЯ РАЗВИТИЯ ТУРИСТИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ УКРАИНЫ

Слюсар С.Т.

Предметом исследования является эволюция развития туристической отрасли.

Методы, которые были использованы в процессе исследования.

Методологической основой исследования является комплексный подход, системно-структурный анализ и диалектический метод научного познания. Для реализации поставленных задач применялись следующие методы: абстрактно-логический, системного анализа, сравнения, исторический и другие.

Результаты работы. Индустрия туризма является довольно молодой отраслью бизнеса, но достаточно перспективной. Развитие индустрии туризма имеет большое значение для повышения жизненного уровня населения, во многих развитых странах мира именно индустрия туризма формирует более 10% ВВП.

История туризма в исследованиях опирается на ряд вспомогательных исторических дисциплин: археологии, нумизматику, палеогеографию, этнографию и другие - и тесно связана с ними. В большинстве литературных источников эволюция развития туризма представлена такими этапами, как: предыстория туризма (до нач. XIX в.), Начальный период (до 1850), период становления организационного туризма (1850-1914 гг.), Межвоенный период (1914-1945), период превращения туризма в массовое явление современности (с 1945 по настоящее время). Таким образом, статья посвящена изучению исторических этапов становления и развитию туризма в Украине, а именно:

- определена сущность категорий «туризм», «туристическая отрасль», «туристическая деятельность», «виды туризма»;
- рассмотрены и проанализированы этапы развития туристической деятельности;
- определены факторы появления видового разнообразия туристической деятельности.

Область применения результатов: Министерство культуры Украины, Государственное агентство Украины по туризму и курортам, Всемирные туристические организации, Всемирные Совета по путешествиям и туризму.

Выводы. Развитие туристической индустрии Украины на протяжении исследуемого периода можно охарактеризовать в целом как положительное. Главными тормозящими факторами темпов развития туризма в Украине до сих пор остаются отсутствие качественной инфраструктуры как целостной системы и соответствующего международным стандартам правового поля для осуществления туристической деятельности, научно-исследовательского обеспечения отрасли и другие. Дальнейшее развитие туризма в Украине требует применения нетрадиционных инновационных подходов к организации управления отраслью как на государственном уровне, так и на уровне предприятия.

Опыт туристической деятельности в данный исторический период свидетельствует о том, что экстенсивный характер развития хотя и обеспечил определенные темпы роста этой сферы, но в целом не удовлетворил социальных потребностей общества, подтверждающие наличие целого ряда противоречий и проблем.

Ключевые слова: туризм, туристическая отрасль, туристическая деятельность, виды туризма.

EVOLUTION OF DEVELOPMENT OF TOURIST BRANCH OF UKRAINE

Slyusar S. T.

Object of research is evolution of development of tourist branch.

Methods which were used in the course of research. A methodological basis of research is the integrated approach, the system and structural analysis and a dialectic method of

scientific knowledge. The following methods were applied to implementation of the tasks: abstract and logical, system analysis, comparison, historical and others.

Results of work. The industry of tourism is quite young branch of business, but rather perspective. Development of the industry of tourism is of great importance for increase of a standard of living of the population, in many developed countries of the world the industry of tourism forms more than 10% of GDP.

The tourism history in researches leans on a number of auxiliary historical disciplines: archeology, numismatics, paleography, ethnography and others - it is also closely connected with them. Evolution of development of tourism is presented in the majority of references by such stages, as: background of tourism (to the head of the XIX century), the Initial stage (to 1850), the period of formation of organizational tourism (1850-1914), the Intermilitary period (1914 1945), the period of transformation of tourism into the mass phenomenon of the present (with 1945 to the present). Thus, article is devoted to studying of historical stages of formation and the tourism socket in Ukraine, namely:

- the essence of the categories «tourism», «tourist branch», «tourist activity», «types of tourism» is defined;

- stages of development of tourist activity are considered and analysed;

- factors of emergence of a specific variety of tourist activity are defined.

Scope of results: Ministry of Culture of Ukraine, State tourism agency of Ukraine and resorts, World tourist organizations, World Council for travel and tourism.

Conclusions. Development of the tourist industry of Ukraine throughout the studied period it is possible to characterize in general as positive. Still remain the main braking factors of rates of development of tourism in Ukraine lack of qualitative infrastructure as complete system and the legal framework conforming to the international standards for implementation of tourist activity, research providing branch and others. Further development of tourism in Ukraine demands application of nonconventional innovative approaches to the organization of management of branch both at the state level, and at the level of the enterprise.

Experience of tourist activity during this historical period testifies that extensive nature of development though provided certain growth rates of this sphere, but in general didn't satisfy social requirements of society, confirming existence of a number of contradictions and problems.

Keywords: tourism, tourist branch, tourist activity, types of tourism.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Туризм сьогодні вважається одним із перспективних напрямків соціально-економічного розвитку країни, регіонів, міст. Адже туристичне господарство генерує 11 % валового продукту в світі, а туристична індустрія – 4,2 %.

Аналіз ситуації в Україні показує, що туристичне господарство поступово розвивається, хоча не характеризується стабільним зростанням. Так, якщо в 1997 році нашу країну відвідало 337 тис. іноземних туристів, то в 2003 році – 591 тис. осіб, в 2004 році – 436 тис. осіб, в 2011 році – 343 тис. осіб, в 2012 році – 269 тис. осіб, а в 2013 році – понад 300 тис. іноземних туристів. Аналогічне коливання за роками кількості туристів характерне і для внутрішнього туризму. Одночасно, в нашій країні існують всі передумови для розвитку туризму: історичні, географічні, природні, економічні, соціально-демографічні. Відповідно, причинами нестабільності є ряд проблем, які сповільнюють розвиток туризму в Україні та гальмують розвиток туристичної індустрії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку туристичної діяльності присвячено праці таких вчених: Л. Агафонової, В. Кифяка, О. Любіцевої, М. Мальської, Л. Морган, В. Худло, Л. Шульгіна та інших. Історичні аспекти розвитку туризму висвітлено у роботах таких вітчизняних учених, як Т. Дьорова, Л. Дяченко, Т. Ткаченко й інші.

Нині еволюційні погляди на розвиток туристичної діяльності досить неоднозначні, адже немає єдиної періодизації історії туризму. Тому дослідження розвитку туристичної діяльності є досить актуальним та потребує постійного відстеження.

Цілі статті. Метою даної статті є аналіз еволюції розвитку туристичної галузі відповідно до етапів розвитку суспільства.

Виклад основного матеріалу. Останнім часом туризм одержав значний розвиток і став масовим соціально-економічним явищем міжнародного масштабу. Швидкому його розвитку сприяє розширення політичних, економічних, наукових і культурних зв'язків між державами і народами світу.

Масовий розвиток туризму дозволяє мільйонам людей значно розширити знання по історії своєї Батьківщини й інших країн, зробити їх більш стійкими, конкретними, образними, краще зрозуміти хід і значення окремих історичних подій і явищ, познайомитися з визначними пам'ятками тієї або іншої країни і т.д.

З економічної точки зору туризм — це особливий вид споживання туристами матеріальних благ, послуг і товарів, що виділяється в окрему галузь господарства, що забезпечує туриста всім необхідним: транспортними засобами, об'єктами розміщення, харчування, культурно-побутовими послугами, розважальними заходами.

В окремих країнах туризм стає усе більш ваговою статтею державного доходу і входить у число найбільш перспективних галузей національної економіки.

Історія туризму — це наука, що вивчає подорожі (походи, екскурсії), починаючи від найпростіших, найбільш елементарних у далекій давнині і дотепер.

Розвиток індустрії туризму має велике значення для підвищення життєвого рівня населення.

Історія туризму у своїх дослідженнях спирається на ряд допоміжних історичних дисциплін — археологію, нумізматику, палеографію, етнографію й інші і тісно зв'язана з ними.

Туризм в Україні - продукт тривалого історичного розвитку. Як відомо, процес пізнання людиною навколишнього світу тісно пов'язаний з подорожами, походами, мандрівками. Україна має вигідне географічне положення, що зумовлює зростання інтересу місцевого українського населення як до земель своєї батьківщини, так і до навколишніх країн ще з найдавніших часів.

Період переходу до сталого розвитку характеризується зміною філософії виробництва туристичного продукту, світоглядним фундаментом якої є цінності та критерії гуманістичності та екологічності, забезпечення на цій основі стійкого та врівноваженого економічного розвитку підприємств туристичної сфери. Логіку змін у секторі туристичних послуг можна визначити як індивідуалізацію потреб – розширення попиту – диверсифікація пропозиції остаточним формуванням так званого диференційованого туризму в умовах безпечного довкілля і якісного сервісу. Узагальнену систематику розвитку туризму, що базується на дослідженнях зарубіжних та вітчизняних вчених, можна представити таким чином (табл.1).

Таблиця 1.

Систематика розвитку туризму [3]

Фаза	Назва історичного етапу	Періоди (по роках)
I	Ранній історичний	до 1850
II	Початковий	1850-1914
III	Зростання	1914-1939
IV	Масового зростання і формування туристичної індустрії	1945-1992
V	Перехід до сталого розвитку (сучасний)	1992 -

Нині набуває все більшого поширення періодизація розвитку туристичної діяльності з позицій цивілізаційного підходу, адже основу рекреаційної та туристичної діяльності формують потреби, які постійно змінюються й спрямовані на відтворення, відновлення і

розвиток фізичних, психологічних сил людини, її самопізнання та самовідтворення у процесі життєдіяльності.

Згідно з даним підходом, еволюція розвитку туристичної діяльності розгортається за трьома етапами, а саме: доіндустріальний, індустріальний та постіндустріальний.

Передумови розвитку туризму сягають далекої давнини, починаючи із 776 р. до н.е., коли щороку на Олімпійські ігри збиралися тисячі вболівальників з Еллади та інших держав Середземномор'я. Таким чином, Греція вважається батьківщиною спортивного туризму. В епоху Римської імперії зародилися форми масового відпочинку, яскравими зразками якого стали ігри та бої гладіаторів, які влаштовувалися правителями й були розвагою для нижчих верств суспільства [9]. Нині згадкою про бойові ігрища залишилося давньоримське гасло: «Хліба та видовищ!» [1].

На епоху Середньовіччя припадає розвиток паломницького туризму – відвідування святинь, цілющих джерел, храмів і монастирів, зокрема Єрусалиму, Назарету, Константинополя, Мекки та Медини. Паломники були першими мандрівниками, які мали чітко визначену мету свого переміщення. Починаючи з IX ст., прочанство стало різновидом публічного покарання й засобом зняття вини. Засуджені залишали свою Батьківщину та йшли по світу. Мандрівників брали на різні роботи, а замість платні за проживання і їжу господарі просили молитися за них.

Протистояння християнського і мусульманського світів, бажання європейців володіти багатствами Сходу, перерозподіл сфер впливу та завоювання нових територій стали причинами хрестових походів, унаслідок яких поживилася торгівля у Середземномор'ї, європейці ознайомилися з новими культурами землеробства, відбулися зміни в побуті. Особливу увагу в часи зародження й розвитку туризму відіграла поява університетів. У XI ст. був створений перший університет Європи – Болонський, потім Оксфорд і Сорбонна. Студенти часто переходили з одного університету до іншого з метою прослухати лекції відомого вченого-богослова [5].

Ключовими чинниками, які сприяли розвиткові туристичної діяльності за часів доіндустріального суспільства, стали суспільне розшарування населення, поява товарно-грошових відносин (розвиток торгівлі), що сприяло соціально-економічному розвитку суспільства; задоволенню потреб людини в пізнанні навколишнього середовища; розквіту морських експедицій і

Великим географічним відкриттям; розвитку культури та мистецтв – створення видатних пам'яток скульптури, архітектури, відкриття нових земель і місць з унікальним кліматом, цілющими мінеральними джерелами. Появі етнічного туризму сприяла наявність різних релігій, відвідування храмів, знайомство зі святинями, участь у проведенні релігійних заходів; виникнення прочанства, що дало початок зеленому туризму. Зародження науки та дослідження довкілля стало передумовою розвитку культурного, освітнього й оздоровчого видів туризму, адже відбувалися подорожі до цілющих джерел, місцевостей з унікальним кліматом з метою відпочинку, лікування, відновлення фізичних сил і душевної рівноваги; зародження транзитного туризму супроводжувалося будівництвом доріг і закладів гостинності. В епоху Просвітництва туризм як соціальне явище став одним із багатьох шляхів вкладання коштів з метою задоволення потреб у раціональному відпочинку, розвагах, виконанні релігійних призначень, лікуванні та рекреації. «Піонером» туристичної діяльності стала Велика Британія, оскільки саме там відбулася перша промислова революція, де аграрна економіка була заміщена економікою, в якій домінувало машинне виробництво. Склад мандрівників того часу був різноманітним, адже подорожі здійснювалися з культурними й освітніми цілями. Я. Каменський у своїх працях розглядав проведення екскурсій для учнів з метою забезпечення наочності та предметності знань, що сприяло появі екскурсій. Ф. Бекон у подорожах вбачав гідний спосіб пізнання і можливість взаємообміну культурами [4].

Домінуючим видом виробництва у період індустріального типу суспільства виступає велике промислове виробництво, коли розвивається сфера послуг, зростає частка вільного

часу, раціональне використання якого стає актуальною суспільною проблемою. Саме у цей період розвитку цивілізації туристична діяльність почала приносити прибуток, а послуги стали об'єктом купівлі-продажу. З'явився спеціальний термін «турист» – людина, яка може дозволити собі подорож за кордон. Саме за індустріального періоду розвитку цивілізації ринок туристичних послуг стає об'єктом державного регулювання. Позитивний вплив на розвиток туризму справило будівництво доріг та розвиток транспорту, що дало змогу зменшувати час подолання відстаней і робити подорожі у далекі регіони швидшими та комфортнішими. Потужно почали розвиватися і набули популярності курорти Італії та Франції, бальнеологічні курорти Швейцарії, басейн річки Рейн. В Україні стають відомими такі рекреаційні центри, як Моршин, Немирів, Поляна, Синяк, Трускавець. Відбулися зміни на виробництві: робочий час скоротився, що призвело до збільшення вільного часу. Це сприяло здійсненню подорожей та залученню до туристичної діяльності працюючих категорій населення. У міжвоєнний період було започатковано масовий туризм. Подорожі стали не тільки розважальними, а ще й пізнавальними, включали історичні місця, пам'ятки культури та мистецтва.

Набували розвитку курорти: Ніцца, Монте-Карло, Баден-Баден, Карлсбад, з'явилися нові: Канни, Сент-Тропез, Сан-Ремо, Майямі. Найпопулярнішими центрами туризму в Україні стали Київ, Одеса, Крим, Кам'янець-Подільський, а також Яремче, Ворохта, Коростів, Гребенів, Славське. У цей час у США створюється перший національний Йеллоунський парк (1872 р.), туристичні центри на Атлантичному узбережжі, курорт Атлантик-Сіті (1824 р.). За часів індустріального суспільства туристична сфера була у процесі становлення, її характеризують такі ознаки: науково-технічний прогрес, поява нових комунікацій, які сприяли розвитку культурного та освітнього туризму; туризм став видом відпочинку не тільки для заможних верств населення (аристократії, службовців, військових), але й для зайнятих у сфері виробництва через надання державою відпусток; створення туристичних фірм, готелів, закладів харчування та розваг для подорожуючих; підвищену увагу приділено підготовці кадрів.

Третім етапом розвитку цивілізації є постіндустріальний етап, який характеризується високим рівнем життя населення, зміною характеру праці, що викликає появу вільного часу, а процес задоволення потреб та відпочинку перетворився на складову глобалізаційного процесу [6]. Змінено акценти у мотивації людини, що відображає трансформації від «*homo economicus*» до «*homo sociologicus*». Відзначимо, що на становлення та розвиток сфери послуг впливає наявність знань, інформації, інноваційних технологій. У цей період туристичну сферу називають «галуззю вражень», яка перетворилася в одну з найприбутковіших, характеризують її «куркою, що несе золоті яйця», оскільки сфера гостинності є провідним чинником і базою для туризму [8]. Характерною рисою постіндустріального розвитку є космонавтика, а для туристичної сфери – зародження космічного туризму, в основі чого є отримання нових вражень та знань.

Саме прагнення людини підкорити космічний простір стало причиною наукових відкриттів, технологічних проривів і є чинником розвитку нового виду туризму – космічного, що є феноменом ХХІ ст. Від космічного туризму (найдорожчого виду відпочинку) споживач отримує іміджевий ефект, що полягає у гордості за свій вчинок та визнанні себе як піонера в космосі. Цей вид можна віднести і до екстремального виду туризму, оскільки підготовка до подорожі вимагає певних показників щодо здоров'я людини, безпеки життя, адже ризик загинути для пасажера космічного корабля оцінюється як 1:250, а літака комерційних авіаліній – 1:2 000 000. У світі близько 10 тис. людей готові заплатити один мільйон доларів за нетривалий політ навколо земної орбіти [2]. Основними мотивами здійснення космічної подорожі є можливість споглядати вид Землі з космосу, перевантаження, прискорення під час злету, ексклюзивні відчуття та враження, невагомість.

Отже, у сучасному світі людина помітно відчуває потребу в пізнанні чогось нового, зокрема іншої культури, бачення чогось нового, незвичайного, що викликає гострі відчуття, але не завдає шкоди здоров'ю туристів, їхній моралі та суспільним інтересам. До таких

подорожей в Україні можна віднести тур «Кримінальна Одеса», відвідання Чорнобильської АЕС – коротка екскурсія, у процесі якої здійснюється відвідування зони зараження, де перевищення радіаційного фону не більше, ніж в 50 разів за допустиму норму. Основними відвідувачами є туристи із США, Австралії, Великої Британії, Японії [4]. Актуальними стали тури на Канарські острови, до Індії (Гоа), у дикі джунглі, до Антарктиди, поїздки до Парижу на бал Людовика XIV, у середньовічну Шотландію. Активного розвитку на початку XXI ст. набуває зелений (сільський) туризм, коли турист відчуває потребу у відпочинку від індустріально розвинених центрів, що, у свою чергу, стимулює соціально-економічний розвиток сільської місцевості. З пізнавальною й оздоровчою метою активізуються родинний та дитячий види туризму, що обумовлено урізноманітненням потреб.

Спостерігається розвиток корпоративного туризму, що характеризується задоволенням потреб групи співробітників, які здійснюють подорожі з метою пізнання навколишнього середовища та себе як індивіда, своєї команди у нестандартних ситуаціях, що сприяє формуванню корпоративного духу. Поширеними є тури вихідного дня, тренінги професійного спрямування, які сприяють підвищенню рівня професійної компетентності, відбувається нейтралізація напруженості у стосунках у колективі, налагоджуються міжособистісні стосунки у неформальних обставинах. На світовому ринку туристичних послуг нині на корпоративному туризмі спеціалізуються три компанії «American Express», «BIC» і «Carlson Wagonlit Travel».

Інтеграційні процеси в Європі, розвиток транспортної системи й комунікацій дозволяє скоротити час перебування туриста у дорозі та сприяє підвищенню мобілізації людини у просторі, а пізнання навколишнього світу стає пріоритетом суспільного життя. Таким чином, з другої пол. XX ст. туризм стає не тільки розкішшю, а ще й потребою для населення в умовах зростання доходів та збільшення часу на відпустки. Основною туристичною практикою щодо відпочинку став пляжний відпочинок. Новими для туристів стали тематичні парки (наприклад, Діснейленд).

Високого розвитку в другій пол. XX ст. отримала готельна індустрія. Так, Л. М. Устименко, І. Ю. Афанасьєв зазначають, що у цей час сформувалися певні моделі організації готельної справи.

Перша – модель Рітца, в основу якої покладено європейські традиції й аристократизм. Друга – модель Holiday Inn, створена у США та заснована на гнучкості задоволення потреб клієнтів і додержання високих стандартів при наданні послуг [5], додержання єдиного стилю та позначень у готелях, наявність гнучкої системи тарифів, холів, конференц-залів, номерів для постійних клієнтів. Нині понад 50% усіх готельних номерів у світі знаходяться під контролем цих готельних ланцюгів. Третя модель – незалежні готельні ланцюги, в основі у яких покладено об'єднання готелей під єдиною маркою з дотриманням визначених стандартів незалежно від країни розташування закладу, зі збереженням окремої фінансово-економічної самостійності.

У другій половині XX ст. теоретичне осмислення процесу і методів відновлення психофізіологічних сил людини стали об'єктом спеціального вивчення наукою, яка дістала назву рекреалогії, що є міждисциплінарним розділом науки про відпочинок, оздоровлення, відновлення здоров'я та включає процес фізичного, соціального, психологічного саморозвитку, в процесі якого людина адаптується до постійно змінного середовища. Галуззю дослідження рекреалогії виступає сфера дозвілля. В. К. Мамутов, О. І. Амоша та Т. М. Демет'єва розглядають рекреалогію як сукупність явищ і відносин, які утворюються у процесі використання вільного часу для оздоровчої, пізнавальної, спортивної та культурно-розважальної діяльності людей на спеціальних територіях, розташованих за межами їх проживання [7].

Таким чином, для багатьох країн світу туристична індустрія є найбільш прибутковою, такою, що динамічно розвивається, та основним джерелом отримання доходів до бюджету. Туризм безпосередньо впливає та стимулює розвиток майже всіх галузей економіки, таких як промисловість, торгівля, будівництво, транспорт, сільське господарство, побутове

обслуговування, малий та середній бізнес, виступаючи каталізатором соціально-економічного розвитку країни.

Для здійснення ефективного управління процесом розвитку туризму в країні необхідно аналізувати чинники, що впливають на рівень розвитку туристичної галузі та зумовлюють її особливості, які слід враховувати в процесі розробки та реалізації дієвих заходів щодо підвищення економічної ефективності туризму.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Виходячи із вищенаведеного, можна зробити висновок, що для забезпечення сталого розвитку туристичної галузі України в умовах посилення конкуренції, збільшення попиту як на міжнародні, так й на внутрішні туристичні продукти, зростання вимог споживачів до наповнення, різноманітності та якості туристично-рекреаційних послуг дедалі більшого значення для суб'єктів туристичної діяльності набуває необхідність розробки науково-обґрунтованої маркетингової стратегії. Еволюцію туристичної діяльності представлено за етапами розвитку суспільства: на доіндустріальному етапі відбулося зародження туризму, що ознаменувало проведення перших Олімпійських ігор, у первісних формах виникли пізнавальний та освітній, оздоровчий, релігійний і транзитний види туризму. На індустріальному етапі туризм набув масового характеру, дістали розвитку культурний, діловий, рекреаційний, спортивний та оздоровчий його види. Постіндустріальний етап, на якому відбуваються глибинні соціально-економічні трансформації від «homo economicus» до «homo sociologicus», характеризується як туристичний бум. Йому притаманне урізноманітнення вторинних потреб людини щодо саморозвитку та самопізнання. Це обумовлює розвиток усіх видів туризму і появу таких його видів, як екстремальний, космічний, корпоративний, родинний і дитячий.

Список використаних джерел

1. Бобирева, О. В. Управління діяльністю рекреаційних підприємств: дис. канд. екон. наук: 08.00.04 / О. В. Бобирева – К., 2003. – 182 с.
2. Ткачук, Л. М. Космічний туризм: реалії та перспективи [Ел. р.] / Л. М. Ткачук // Космические путешествия: наука, образование, практика: материалы Междунар. науч.-практ. конф., 2 декабря 2010 г. / Киевский ун-т туризма, экономики и права, Нац. космич. агентство Украины, Ин-т государства и права им. В. М. Корецкого НАН Украины, Междунар. филос.-космолог. общ-во; редкол.: В. К. Федорченко [и др.]. – К. : [б. и.], 2010. – С. 140 – 152.
3. Туризм України: економічні та організаційні механізми розвитку [Текст] / [Ткаченко Т. І., Костіна О. М., Рачко В. І. та ін.]. – Тернопіль: Терно-граф, 2008. – 976 с.
4. Вишневська, О. О. Феномен туризму у сучасному соціокультурному просторі: монографія / О. О. Вишневська. – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2009. – 296 с.
5. Жилінська, О. І. Науково-технічна діяльність в епоху інтернет / О. І. Жилінська // Вісник Київського національного університет ім. Тараса Шевченка. Серія «Економіка». – 2007. – Вип. 97. – С. 7–11.
6. Любіцева, О. О. Ринок туристичних послуг [Електронний ресурс] / О. О. Любіцева. – К.: Альтапрес, 2002. – 436 с. – Режим доступу: http://tourlib.net/books_ukr/lubiceva_rtp11.htm.
7. Мамутов, В. К. Рекреация: социально-экономические и правовые аспекты / В. К. Мамутов, А. І. Амоша, Т. Н. Дементьева. – К. : Наукова думка, 1992. – 142 с.
8. Менеджмент туристичної індустрії: навч. посібник / І. М. Школа, Т. М. Ореховська, І. Д. Козьменко [та ін.]; [за ред. проф. І. М. Школи]. – Чернівці : Книги–XXI, 2005. – 594 с.
9. Смаль, І. В. Рекреація та туризм: короткий тлумачий словник / І. В. Смаль. – Ніжин: [б. в.], 2006. – 80 с.

References

1. Bobyрева, O. V. Management of activity of the recreational enterprises: dis. cand. econ. sciences: 08.00.04 / V. Bobyрева – K., 2003. – 182 p.
2. Tkachuk, L. M. Kosmichesky tourism: realities and prospects [elect. res.] / L. M. Tkachuk//Space travel: science, education, practice: materials Mezhdunar. scien. - pract. konf., on December 2, 2010 / Kiev un-t of tourism, economy and right, National. kosm. agency of Ukraine, Ying t of the state and the rights of V. M. Koretsky NAN of Ukraine, Mezhdunar. phil. - the cosmologist. obshch-in; struc.: V. K. Fedorchenko [elect. res.]. - K.: [b.n.], 2010. – P. 140 - 152.
3. Tourism of Ukraine: economic and organizational mechanisms [Text] / [Tkachenko T. I., Kostina A. M., Rachko V. I., etc.] . - Ternopol: Terno-graf, 2008. – 976 p.
4. Vishnevskaya, A. A. Fenomen of tourism in modern sociocultural space: monograph / A. Vishnevskaya. - X.: XNU of V. N. Karazin, 2009. – 296 p.
5. Zhilinskaya, A. I. Nauchno-tekhnicheskaya activity during an era the Internet / A. I. Zhilinskaya//the Messenger Kiev national university of Taras Shevchenko. Economy series. - 2007. - Rel. 97. – P. 7-11.
6. Lyubitseva, A. A. Rynok of tourist services [An electronic resource] / A. Lyubitseva. - K.: Altapres, 2002. - 436 p. - the access Mode: http://tourlib.net/books_ukr/lubiceva_rtp11.htm.
7. Mamutov, V. K. Rekreation: social and economic and legal aspects / V. K. Mamutov, A. I. Amosha, T. N. Dementieva. - K.: Naukova thought, 1992. – 142 p.
8. Management of the tourist industry: studies. grant / I. M. Shkola, T. M. Orekhovskaya, I. D. Kozmenko [elect. res.] ; [under the editorship of the professional. I. M. Schools]. - Chernovtsy: Books of XXI, 2005. – 594 p.
9. Smal, I. V. Rekreation and tourism: short interpreters dictionary / V. Smal. - Nezhin: [b.v.], 2006. - 80 p.

ДАНІ ПРО АВТОРА

Слюсар Світлана Тимофіївна, викладач кафедри обліку, аудиту та контролінгу *Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди*, аспірантка кафедри економіки праці та розвитку сільських територій *Національний університет біоресурсів і природокористування України м. Київ*
вул. Шевченка, 22, с. Стовп'яги, Переяслав-Хмельницький район, Київська область, 08436, Україна
e-mail: devko89@ukr.net

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Слюсар Светлана Тимофеевна, преподаватель кафедры учета, аудита и контроллинга *Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды*, аспирантка кафедры экономики труда и развития сельских территорий *Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины г. Киев*
ул. Шевченко, 22, с. Стовп'яги, Переяслав-Хмельницкий район, Киевская область, 08436, Украина
e-mail: devko89@ukr.net

DATA ABOUT THE AUTHOR

Slyusar Svetlana Timofeevna, teacher of chair of the account, audit and controlling *Pereyaslav-Khmelnitsky state pedagogical university named by Grigoriy Skovoroda*, graduate student of department of economy of work and development of rural territories *National university of bioresources and environmental management of Ukraine Kiev*

Shevchenko St., 22, village Stovpyagi, Pereyaslav-Khmelnytsky area, Kiev region, 08436, Ukraine
e-mail: devko89@ukr.net

Рецензент:

Морозюк Наталія Володимирівна, к.е.н., доцент кафедри економіки праці та розвитку сільських територій, Національний університет біоресурсів і природокористування України.